

Adio, PASCAL BENTOIU!

Îmi vine greu să cred că ne-a părăsit ...

Nu însă și muzica lui, cele opt *Simfonii*, opera *Hamlet*, poate cea mai importantă creație românească după *Oedip*.

Nu însă și cartea lui, „*Capodopere enesciene*”, aflată într-o benefică circulație internațională prin versiunile în engleză și, recent, în germană.

Nu însă și *Simfoniile IV, V și Isis* de Enescu, pe care le-a descifrat și orchestrat după o muncă de anahoret.

Ultima veste pe care i-am dat-o cu puțin timp în urmă l-a înșeninat puțin: *Simfonia V-a* va fi interpretată curând la Berlin, iar testamentul eminescian din final – „*Mai am un singur dor*” – devine acum și al său.

E primul președinte ales democratic la UCMR în 1990, unde a instaurat un climat colegial pe care nu-l visam înainte.

Îi suntem recunoscători. Îi suntem datori.

Dumnezeu să-l odihnească!

Cornel ȚĂRANU

Pascal Bentoiu, maestrul teatrului muzical în secolul XX

Mare artist creator, Pascal Bentoiu, reprezintă strălucit o voce distinctă în cultura epocii noastre, iar prezențele sale internaționale, mai ales în ceea ce înseamnă muzica, sunt semnificative. Am optat, în această evocare a Maestrului, care a plecat pe drumul veșniciei, pentru o anume selecție de lucrări care au fost, în ansamblul lor, reprezentative în relația continentală cu publicul, firește cu publicul de pretutindeni și confrății de breaslă. În deceniul al șaptelea, Pascal Bentoiu a dedicat o mare parte din forța sa creatoare teatrului muzical, dăruind posterității trei titluri care ocupă un plan principal în muzica secolului XX. Urmând o idee ce și-a aflat prima afirmare în gândirea wagneriană, compozitorul român și-a asumat responsabilitatea creatorului unic pentru ambele dimensiuni ale genului, elaborarea libretului și, mai apoi, a muzicii, sub imperiul unei dramaturgii muzicale menite să-i reprezinte pe de-a-ntregul concepțiile, idealurile estetice și umaniste. Să adăugăm, de asemenea, opțiunea lui Pascal Bentoiu pentru titluri de mare rezonanță ale literaturii teatrale universale, cărora le-a oferit propria interpretare în tălmăcirea muzicală. Cele trei nume inspiratoare sunt, în ordinea cronologică a abordărilor sale componistice, Molière, Euripide și Shakespeare, ceea ce reprezintă, stilistic și istoric, antichitatea greacă, epoca elisabethană și clasicismul francez; altfel spus, tragedia în antichitate și sfârșitul Renașterii, precum și comedia franceză din timpul Regelui Ludovic al XIV-lea.

Cum a ales muzicianul comedia lui Molière, **Amorul doctor** este poate mai greu de presupus, în afara ascutimii spiritului caustic ce îl caracterizează pe acest profund cunoscător al literaturii franceze. Este însă foarte clar că a intuit în construcția comediei care, la vremea ei, interesase și compozitori contemporani lui Molière, legi definitorii ale genului operei, în construcția dramaturgică, în caracterizarea personajelor și spirituala desfășurare a narațiunii.

Reprezentând, la finalizarea partiturii, anul 1964, **Amorul doctor**, op. 15 a fost montat prima dată la Opera bucureșteană în 23 decembrie 1966, în viziunea regizorală a lui George Teodorescu și sub bagheta dirijorului Mircea Popa. În rolurile principale, Sganarelle – basul Constantin Gabor, Lucinda - soprana Victoria Bezetti, Lorenzo – tenorul Vasile Moldoveanu, Lizetta - soprana Iolanda Mărculescu. Impresiile cu totul deosebite ale acestei premiere mi le reamintesc și acum cu deosebită plăcere, printre reacțiile spontane ca spectator fiind și faptul că, în seara respectivă, am trimis compozitorului o entuziastă telegramă de felicitări, pentru a personaliza astfel satisfacția de a fi asistat la eveniment.

Calea spre public a operei **Amorul doctor** este grațioasă prin faptul că lucrarea a beneficiat de două montări semnate de Anghel Ionescu Arbore la

Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București (cu două formule orchestrale diferite, simfonică și camerală), la care s-au adăugat prezentări în concert la Cluj și Iași, de asemenea și o înregistrare discografică, dirijată de Ion Baci. Interesant este și faptul că **Amorul doctor** a cunoscut, în afara libretului românesc, scris de Pascal Bentoiu, și trei versiuni în limbi europene: este vorba de versiunea în limba maghiară pentru montarea pe scena Operei Maghiare din Cluj, apoi o versiune în limba engleză, pentru înregistrarea efectuată de către B.B.C. și transmisă pe posturile de radio britanice și versiunea în limba franceză, care a fost realizată de către ORTF (actualmente *France Musique*), de asemenea transmisă pe posturile de radio pariziene. Este un parcurs european care, după informațiile existente, nu există în afara capodoperei enesciene **Oedipe**.

Aproximativ în anul premierei bucureștene deja amintite, Pascal Bentoiu împlinise o nouă creație, muzica de scenă pentru **Iphigenia în Aulis** de Euripide. Ideea era însă suficient de incitantă pentru ca muzicianul să-și

continue acțiunea într-un proiect mai complex, care avea să devină, doi ani mai târziu, ca urmare a comenzii Radioteleviziunii Române o operă radiofonică, **Jertfirea Ifigeniei, op.17**, pe un libret de Alexandru Pop și Pascal Bentoiu, după tragedia lui Euripide. Creație de studio, opera va fi înregistrată și prezentată în primă-primă audiție de către Radio București în septembrie 1968 (preluată și pe disc *Electrecord*). Este interesant faptul că, pentru vocea feminină solistă, în absența momentană a sopranei Emilia Petrescu, autorul a recomandat o voce auzită de el la Opera Maghiară din Cluj în **Amorul Doctor**. Este vorba de soprana Iulia Tözer, devenită mai apoi o celebritate lirică internațională, Iulia Varady soția lui Dietrich Fischer Dieskau.

Care este legătura partiturii cu contextul european? Cu opera lui, Pascal Bentoiu a participat la un concurs de compoziție inițiat încă din 1948, și destinat creațiilor muzicale radiofonice, concurs dotat cu „Premiul Italia”. Ideea operei radiofonice, plâsmuire muzicală capabilă a concentra într-o singură dimensiune senzorială – cea auditivă – întreaga încărcătură expresivă a dramaturgiei muzicale, devenise pasionantă pentru italieni și țara operei. Printre laureații care l-au precedat pe Pascal Bentoiu, menționăm pe Ildebrando Pizzetti, Henri Sauguet, Hans Werner Henze, Herni Pousseur, Luciano Berio, Krzysztof Penderecki, Godfried von Einem. În ambianța acestui concurs internațional de creație, la ediția jubiliară se situează decernarea „Premiului Italiei” de către Radioteleviziunea italiană operei **Jertfirea Ifigeniei** de Pascal Bentoiu.

În perioada finisării acestei lucrări care, așa cum își propusese autorul, utiliza sunetul înregistrat, tratat și reprodus pe cale electromagnetică, Pascal Bentoiu terminase **Simfonia op. 16** și lucra deja la o nouă creație de teatru muzical, opera **Hamlet op.18**. Această creație, pe un libret propriu, se încheie în 1969, urmând apoi prima audiție în concertul Filarmonicii din București dirijat de Erich Bergel – soliști Florin Diaconescu în rolul titular, soprana Emilia Petrescu - Ofelia, Maria Slătinaru, Iulia Buciuceanu, Gheorghe Crăsnaru, la 19 noiembrie 1971.

Din nou însă, succesul categoric al lucrării lui Pascal Bentoiu vine din Italia. În urma cunoașterii partiturii și audiției înregistrării, celebra Casă editorială Ricordi îi va acorda, la propunerea regizoarei Margherita Wallman, în 1970 premiul pentru o creație lirică în două acte, repetând legendarele distincții primite, de-a lungul anilor de renumiți autori, începând cu Mascagni și Leoncavallo. Premiul decernat lui Pascal Bentoiu se numea **Guido Valcarenghi**, în amintirea celei mai importante personalități a Casei Ricordi, care continuase în a doua jumătate a secolului XX, să sprijine afirmarea genului. **Hamlet** va vedea luminile premiei absolute la Marsilia – 26 aprilie 1974 - pe scena de la Opèra Municipal, sub conducerea dirijorului Reynald Giovaninetti și în regia nu mai puțin celebrei Margherita Wallman.

În cartea de memorii **Pridvoarele cerului**, Margherita Wallman evocă premiera franceză a compozitorului Pascal Bentoiu. Este poate cea mai convingătoare mărturie a drumului urmat de capodopera aceasta lirică, nu întâmplător alăturată celei enesciene. Despre premiera absolută de la Marsilia regizoarea spune: „Tânărul compozitor a cucerit, în competiție cu câteva zeci de concurenți, Premiul internațional **Guido Valcarenghi**. Juriul, prezidat de Georges Auric, și pus sub președinția de onoare a lui Herbert von Karajan, a reunit numeroase personalități care fac autoritate în lumea muzicală.

Mi se părea nepotrivit să asum eu însămi regia spectacolului. Dar Giovaninetti, directorul Operei din Marsilia, a insistat să accept și Bentoiu cu atât mai mult: poate credea că rezervele mele indicau neîncredere în lucrarea lui și că de aceea preferam să rămân la distanță. M-

am hotărât deci să accept, cu atât mai multă bucurie cu cât eram profund convinsă de înalta valoare a acestui **Hamlet**, de o stranie forță. Părerea mea – continuă Margherita Wallman - a fost confirmată de succesul de critică și de public reputat atât la Marsilia cât și la București, unde opera a fost reprezentată în altă regie, în 1975. Un ziarist nu a ezitat să scrie că ne aflăm în fața celei mai interesante opere compuse de un muzician român de la **Oedipe** al lui Enescu.”

Sunt aici, în aceste trei creații ce poartă ilustra semnătură a lui Pascal Bentoiu, importante elemente de cultură europeană. Pornind de la tematică, acestea se continuă prin capacitatea de europenizare a limbajului muzical la care apelează un artist român construind prin aceasta un dialog de largă adresare internațională, edificat pe teme ale marii literaturi

universale, interpretate din perspectivă personalizată. Succesul însoțește aceste creații, nu numai în trecutul evocat ci, cu certitudine, în viitorul ce aparține posterității. Am dorit să readuc, prin aceste puține cuvinte, în atenția iubitorilor muzicii lui Pascal Bentoiu, epoca glorioasă a lansării celor trei capodopere destinate teatrului muzical de către marele nostru compozitor de care, acum, ne-am despărțit cu inima cernită.

Grigore CONSTANTINESCU

Ne-a părăsit un aristocrat al spiritului, maestrul Pascal Bentoiu

Nu de multe ori am putut întâlni, în zona culturii, a artelor, o asemenea concordanță între caracterul operei și caracterul persoanei; ...precum în cazul maestrului Pascal Bentoiu.

Muzician și gânditor de primă mărime în zona culturii europene, a fost în egală măsură un aristocrat al spiritului. Personalitate de aleasă cultură, compozitor de

